

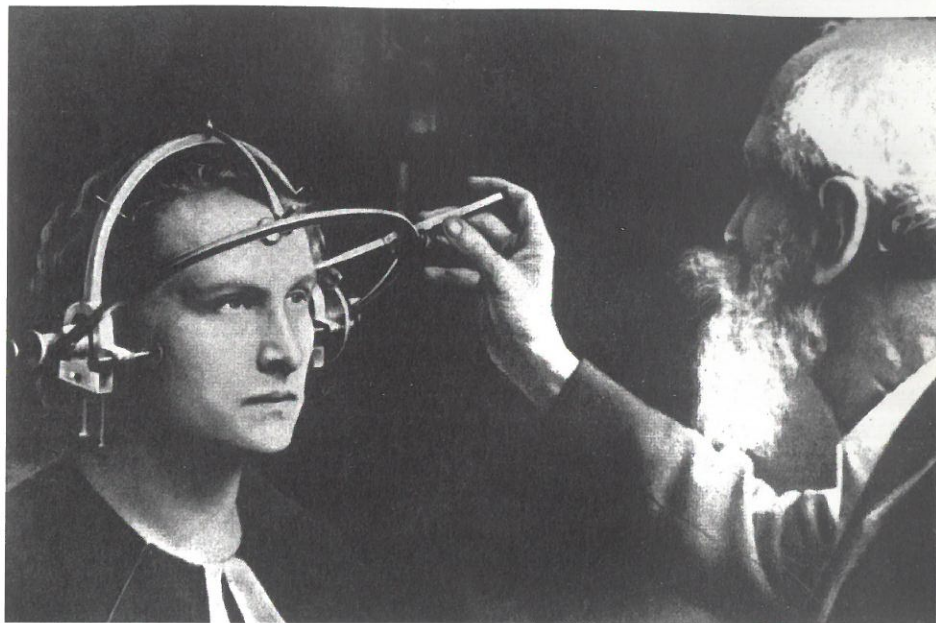
A tiszta árja faj

A germán „fajtisztaság” elméleteitől a népirtásig voltaképpen egyenes út vezetett. Ennek állomásait tekinti át **Bihari Péter**

A MEIN KAMPF egyik súlyponti eleme volt a német „fajnemesítés” és ennek részeként a származásilag káros személyek vagy örökletes betegségben szenvedők „kiiktatása” a társadalomból. „A célból, hogy teljesíteni tudjuk kötelezettségeinket a társadalmi életben, államunknak hasznosítania kell majd a modern orvosi felfedezéseket. Ki kell nyilvánítanunk, hogy mindazok a személyek, akik nyilvánvaló örökletes betegségben szenvednek vagy annak hordozói, nem alkalmasak utódnemzésre, és az államnak gyakorlati rendszabályokat kell elfogadtatni az ilyen személyek sterilizálására.” Wilhelm Frick belügyminiszter már 1933 júniusában bejelentette: „a Harmadik Birodalomban a rasszhigéné és a német nép sorsa szétválaszthatatlanul összekapcsolódik, és az eugenikát a nemzetiszocialista népesedéspolitika alapjának tekintik.” Két héttel később törvénybe iktatták a kötelező sterilizációs törvényt, majd nem sokkal ezután a házassági tilalmat a genetikailag sérült egyénekkel. Az út egyenesen a náci koncentrációs táborokig vezetett.

Szociáldarwinista jellegű elképzelések – vagyis a „fajok harcának” mechanikus kivételése az emberi társadalomra – már Darwin előtt is felbukkantak. Hasonlóképpen a „fajhigénia tudománya” is elég távoli, Darwinnal egyidős vagy még korábbi szerzőkig vezethető vissza.

A fajbiológia, majd a fajnemesítés úttörői között korántsem csak német neveket találunk, hanem angolokat, franciákat és más nemzetbelieket is, mint Gobineau, Renan, Ribot, Galton, Haeckel, Ploetz, Lombroso és sokan mások. A politikai élet jobb- és baloldalán egyaránt sokan lelkesültek az új irányvonalért, hiszen a tökéletes embertípus kifejlesztése nemzeti vagy osztályalapon egyaránt ígéretesnek tűnt. Németországban 1904-ben alapították meg az *Archiv für Rassen- und Gesellschaftsbiologie* (Faji- és Társadalombiológiai Közlemények), majd 1908-ban az *Archiv für Rassenhygiene* (Fajhigiéniai Közlemények) című folyóiratokat. Közben létrehozták a Fajhigiéniai Társaságot is, amelynek tagjai közé csak az északi („nordikus”) faj képviselőit vették fel. Az első fajbiológiai tanszéket 1905-ben Londonban létesítették, de például a svédországi Uppsalában 1921-től egészen 1976-ig működött az egyetem Fajbiológiai Intézete. A nemzetközi Fajhigiéniai Társaságot 1907-ben alapították, az első nemzetközi kongresszust 1912-ben, Londonban rendezték.

A koponya formájából sok korabeli tudós nemcsak a „fajra”, de az egyén egyéb tulajdonságaira is levont következtetéseket
LENT: Illusztráció egy, a német rassz jellegzetességeit bemutató 1935-ös könyvből

Abb. 24 a, b. Tischerhofen, Nordik. Östrik och finländk nordik. Stern, Daffn und Anform mod finländk

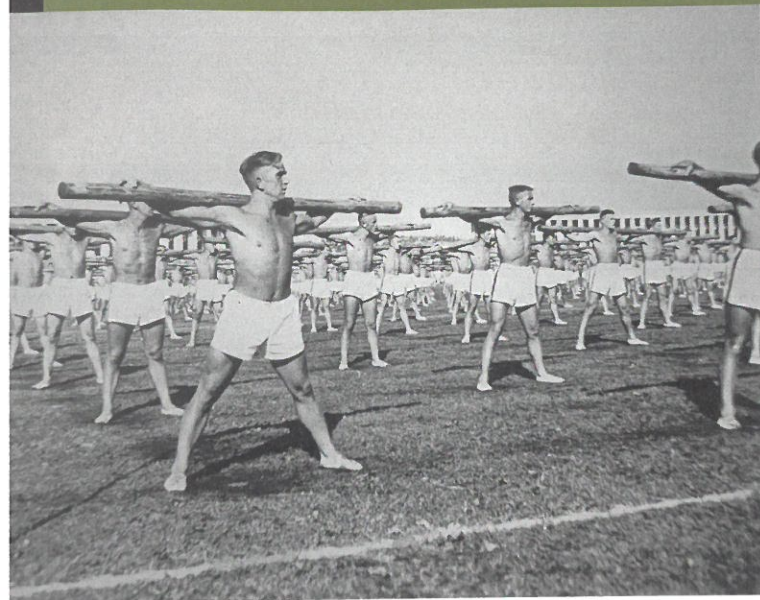

Abb. 25 a, b. Schwabwig, Daffn und Binn mod finländk

Az első világháború véráldozata nagyban felerősítette a fajbiológia és a fajnemesítés gondolatát, hiszen a frontokon fiatal emberek tömegei estek el. Az alap gondolatot maga Hitler fogalmazta meg: a háború „elpusztította a legjobbakat, és megőrizte az értéktelenekeket”. Ebből azonnal adódott a logikus következtetés, hogy a „természetes kiválasztódás” alaptörvényével ellentétes folyamatot meg kell állítani, vissza kell fordítani. (Magyarországon ennek egyik élharcosa Teleki Pál gróf lett, az 1917-ben létrehozott Magyar Fajegészségtani és Népesedéspolitikai Társaság elnöke.) Az újmódi eszmék egyformán tartalmazzák az egészséges északi-germán „faj” szaporodásának előmozdítását, illetve az egészségtelen fajok, továbbá a fizikailag vagy szellemileg betegek szaporodásának megakadályozását. A náci egy döntő ponton léptek túl ezen: a megakadályozáson túl el is akarták pusztítani az alsóbbrendűeket. Egy totális faji utópia megvalósítása érdekében sokféle „ösztönző” intézkedést terveztek és vezettek be; még ők sem kizárólag tiltani és pusztítani akartak, de idővel az egyre inkább radikalizálódó rendszer gyilkos természete kerekedett felül.

Amikor 1933-ban megtörtént a náci hatalomátvétele, nem sokáig vártak magukra a megfelelő fajtisztasági intézkedések. Két irányba indultak el: a (kényszer)sterilizáció és a kikényszerített „kegyes halál” felé. 1933 júliusában elfogadták az úgynevezett sterilizációs törvényt, az „Örökletes Betegek Utódlásának Megakadályozásáról”. Ennek alapján „bárki, aki örökletes betegséggel terhelt, műtéti beavatkozás útján sterilizálható, amennyiben az orvostudomány szerint nagy valószínűséggel várható, hogy az utódja súlyos fizikai vagy szellemi hátrányokat örököl.” 1934-ben 84 330 kérés, 1935-ben 91 300 kérés, 1936-ban 86 250 kérés, 1937-ben 77 ezer kérés érkezett a helyi hatóságokhoz, amelyek külön erre a célra felállított bíróságok döntései alapján széles körben adhatták meg engedélyeket. Összesen legalább 350 ezer embert vetettek alá kényszersterilizálásnak, csaknem 200 ezer nőt és valamivel kevesebb férfit: nem csupán különböző betegeket, hanem alkoholistákat, munkakerülőket és „antiszociális elemeket”. A beavatkozásba százak haltak bele. 1935-ben az egyik „nürnbergi” törvény a házasságkötést tovább szigorította, nemcsak faji, hanem egészségügyi alapon is. (Érdeemes azért megjegyezni, hogy kényszersterilizálások

ekkoriban az USA-ban és a skandináv országokban is történtek, olykor tömegesen.)

A másik oldalon nem maradhatott el a pozitív ösztönzés sem, hiszen maga Hitler (egy 1929-es beszédében) évi egymillió német újszülöttel számolt, amiből persze levonta a 700–800 ezer „leggyengébb” ember „elvesztését”. Ám a végeredmény így is pozitív lesz. A négy- és ötgyermekes anyák bronz, a hat- és hétgyermekes anyák ezüst, a nyolc vagy annál több gyermeket szülő anyák arany anyasági érdemkeresztet kaptak, a Führer aláírásával. Az érdemkereszttel bizonyos – inkább jelképes – privilégiumok is jártak. 1938-ban újabb törvény mondta ki: a házasság felbontható, ha az egyik partner el akarja kerülni az utódnemzést vagy az utód világra hozását, fogamzásgátlót használ, vagy fizikai okok miatt nem képes a szaporodásra. A jelszó: „a közösségi érdek az egyéni érdek előtt”, avagy a „népközösség” erősítése. Különleges náci–német sajátosságként Hitler 1941 novemberében engedélyezte, hogy terhes asszonyok olyan apával kössenek házasságot, aki a harctéren esett el. Ilyen esetekben a házasságkötés napját a férfi halála előtti napra datálták, s a feleségek özvegyi nyugdíjra, gyerekeik árvaellátásra lettek jogosultak. Az eljárás megint világosan jelzi, milyen elkötelezett volt a rendszer a születések növelése mellett. Hitler egyik beszédében kijelentette: „Az én államomban (!) az anya a legfontosabb állampolgár.” Ugyanezt a célt szolgálta egy másik intézkedés: a szabadságos katonák szinte felszólítást kaptak, hogy tiszta germán lányokkal gyermeket nemzzenek; a lányok biztatást, hogy ne utasítsák el a katonák közeledését. (Egy filmrészleten még speciális, hordozható bölcsőt is cipeltek ezek a katonák.) S a születési arányszámok kétségtelenül emelkedtek.

Közben, az 1930-as évek második felében fokozatosan megérlelődtek a feltételek az eutanáziának álcázott tömeggyilkosságokhoz. Mindenekelőtt a közvéleményben, amelynek a propaganda folyamatosan a faji tisztaság és a fajhigiéniá követelményeit adagolta. Az NS Faji és Politikai Hivatala hatásos filmekkel segített; egy 1936-os játékfilm, az *Erbkrank* (Örökletes beteg) végig azt sugallta, hogy a betegek

Hitler ezen az 1938-as felvételen éppen Philipp Bouler, az eutanáziaprogram vezetőjének kezét rázza meg. A legalább 70 ezer ember meggyilkolását levezénylő Bouler 1945-ben amerikai fogságban lett öngyilkos
BALRA: Tornagyakorlatok egy 1935-ös nürnbergi pártgyűlés idején
LENT: Két német katona egy lappföldi kisgyerekekkel. A harc mellett a „tisztá” gyermekek nemzése is a kötelességüknek számítot

valójában bűnözők, sőt szexuálisan aberráltak. Ennél is hatásosabbnak tűnt annak az állandó sulykolása, hogy a betegek túl sokba kerülnek, hasznos céloktól veszik el a pénzt, mert elmeegógyintézetek helyett lakóházakat és iskolákat lehetne építeni. Végül már ennek megfelelő szövegű számtanpéldák is utat találtak a tankönyvekbe. (Hab a propaganda tortáján, hogy a kommentárok szerint a betegek és bűnözők aránytalanul nagy százaléka tartozik a zsidó fajhoz, akiket az egészséges német néptársak pénzén kell etetni, ruházni.) Egy Hermann Pfannmüller nevű müncheni klinikaigazgató (s egyúttal majdani halálba segítő) írta: „Csaknem mindegyik beteget közpénzen tartják az intézetekben. Az a kérdés, hogy ezt a beteganyagot (!) megőrizzük-e a jelenlegi primitív körülmények között, avagy megsemmisítsük (!), immár valóban komoly megfontolások tárgyát kell hogy képezze.”

Maga Hitler már 1933-ban, a sterilizációs törvény tárgyalásakor is az elmebetegek megsemmisítésén gondolkodott, majd 1935-ben közölte, hogy amennyiben háború lesz, az eutanázia-kérdést is meg kell oldani, mert akkor sokkal kisebb ellenállás várható a lakosság vagy az egyházak részéről. 1939 októberében Hitler aláírta azt az utasítást, amely felhatalmazta a hatóságokat a gyógyíthatatlan betegek halálba segítésére. A náci beszédben ezt az „élethez méltatlan életek kioltásának” nevezték. „Bouhler birodalmi vezető és dr. Brandt feladata, hogy kiszélesítsék meghatározott orvosok jogkörét, hogy hozzásegíthessék a kegyes halálhoz azokat a betegeket, akiket gondos vizsgálat eredményeként gyógyíthatatlannak találnak.” A rendelkezésben feltűnő egyrészt maga a létezése

Szilveszteri partira érkezett vendégek a Berghofban, 1939. december 31-én. Fent kiemelve Karl Brandt, az eutanáziaprogram egyik végrehajtója, később az orvosi kutatási programok vezetője. A nürnbergi orvosperben ítélték halálra, 1948-ban végezték ki

– Hitler sohasem adott személyesen írásos parancsokat (pl. a zsidók megsemmisítésére) –, másrészt hogy szeptember 1-jére keltezték, a háború kitörésének napjára. Világos módon összekapcsolták a külső ellenség elleni háborút a lakosság csökkent értékű csoportjaival szembeni polgárháborúval.

Az első áldozatok a beteg gyermekek voltak. 1939 első napjaiban egy Lipcse közelében súlyos testi fogyatékosként, vakon, bal kar nélkül és torz lábakkal született gyerek apja beadványt intézett Hitler kancelláriájához, amelyben kérte, hogy kegyes halállal vessenek véget fia szenvedéseinek.

Hitler orvosát küldte oda, s felhatalmazta, hogy ha a helyzet megfelel a levélben leírtaknak, dr. Brandt engedélyezze az eutanáziát. Ez 1939 nyarán megtörtént, majd Hitler szóban felhatalmazta őket, hogy más esetekben ugyanígy járjanak el. Így altatószerek alkalmazásával több ezer gyereket öltek meg 1939–1945 között.

Ugyanakkor, 1939 őszén létrehozták a titkos eutanázia-akció fedőszervét, amely a „Szanatóriumok és Otthonok Birodalmi Munkacsoportja” nevet viselte. Ez a központ a Tiergartenstrasse 4. alatt működött, ezért a T4 fedőnevet kapta. 114 fős adminisztráció dolgozott itt az eutanázia-programon. A birodalomban hat „eutanázia-központ” működött (Hartheim, Grafeneck, Sonnenstein, Bernburg, Brandenburg és Hadamar), amelyekbe az elmegyógyintézetek személyzete küldte a (kartonjukon piros keresztrel megjelölt) betegeket. A központok munkatársait nagyrészt a már létező koncentrációs táborok személyzetéből választották ki, ismerettség és kapcsolatok alapján. Természetesen mindenütt képzett, sőt tekintélyes, egyébként praktizáló

NORDMENN

Norvég Waffen SS toborzóplakát

orvosok is működtek, akiknek a jelek szerint nem okozott lelkiismereti problémát, hogy nem azzal foglalkoznak, amire egykor fölesküdték.

A T4 akció keretében 1941 nyaráig – kevesebb mint két év alatt – 70–80 ezer beteget gyilkoltak meg, iparszerűen. Az áldozatok a vetkőzözőszobába kerültek, megmondták nekik, hogy zuhanyozni fognak, majd szén-monoxiddal elgázostották őket. A holttesteket elégették – egy hartheimi „égetőmunkás” pl. azon elmélkedett (későbbi vallomásaiban), hogy vajon a női halottak miért égtek gyorsabban, mint a férfiak. Majd a meggyilkolt betegek hozzátartozói levelet kaptak valamelyik nagyon távol eső intézménytől, amely értesítette őket arról, hogy rokonuk betegségben elhunyt. Ám ilyen méretű „akciót” még a háborús körülmények között sem lehetett titokban tartani, egyre több volt a szóbeszéd az eutanázia-központok körüli furcsaságokról. 1941 nyarán már katolikus egyházi vezetők is tiltakoztak, mindenekelőtt Clemens August Graf von Galen, münsteri püspök, egy konzervatív főpap, aki korábban sosem határolódott el a náciktól. Az erősödő tiltakozások hatására a náci vezetés, némi tétovázás után leállította a programot, noha a gyilkosságok még korántsem értek véget, s az összes áldozat számát a fentiek kb. a kétszeresére becsülik. Az eset egyúttal mutatja, hogy kellően elszánt és megfelelő körökből érkező tiltakozások olykor fontos kérdésekben is meghatárolásra kényszeríthették a náci tömeggyilkosokat. Nem kevésbé jelentős az a tény, hogy amint az eutanázia-központok személyzetét a koncentrációs táborokból vették át, úgy a lengyel területen felállított megsemmisítő légerek személyzete éppen az eutanázia-központok kipróbált embereiből állt. Ők már tudták, hogyan kell tömegesen és gyorsan, ugyanakkor álcázva végrehajtani az „élethez méltatlan életet” kioltását. Az akciókban részt vevő orvosok közül egyébként nem sokakat ítélték el a háború után, sőt általában folytathatták a karrierjüket, amelynek sötét szakaszát sokáig homály fedte. ■